

USTAVA

- najvišji pravni akt iz katerega izhajajo vsi ostali
- prvi zametek ustave 1215 v VB (Bury) *magna carta libertatum*
- prve ustave v obliki deklaracij, resolucij, listin..

- temeljni namen ustave: omejevanje neomejenih namer absolutnega vladarja s strani meščanstva
- *človekove pravice* se pojavijo v 19. stoletju v Belgiji
- naravne pravice: pravica do življenja, svobode, lastnine
- ustava zasnovana kot ideja avtorjev *Družbene pogodbe* Hobbsa in Locka; pisni dogovor med državljani in vladarjem o temeljih pravicah državljanov
- *prva moderna ustava* 1776 ameriška ustava – virginijska deklaracija, 1789 pa še v Franciji Deklaracija o pravicah človeka in državljana

- ime ustava izvira iz latinske besede *constitutio* in se začne uporabljati v
- Stari Rim – kot konzulov, pretorjev ukaz edikt s katerim ureja vsa vprašanja, ki se nanašajo na državne organe in delovanje družbe
- Stari vek – katoliška cerkev označuje s tem imenom tiste akte, s katerimi ureja sistem cerkvenih organov;
- monarhija: predpisi o organizaciji in načinu dela državnih organov

Temeljne uporabe pojma ustava

1. FORMALNO – PRAVNO
 - ustava je najvišji pravni akt, ne glede na to ali je kodificirana v enem dokumentu ali ne
 - vsi drugi pravni akti morajo biti v skladu z ustavo
2. SOCIOLOŠKO
 - ustava ni temeljni pravni akt, temveč gre le za skupek družbenih odnosov in okoliščin
 - poudarek je na sociološki naravnosti = 1918 Vermajska ustava
3. FILOZOFSKO
 - Aristotel: ustava je osnovni red v družbi
4. POLITIČNO
 - ustava je zbirka pravil s katerimi se država oz. družbena oblast omejuje in ji onemogoča svobodno poseganje v družbo in državljanske pravice
 - institualizacija politike

Vrste ustav in delitev

1. KODIFICIRANE/NEKODIFICIRANE
 - kodificirane so enovite, sestavljene iz enega samega pravnega akta, kjer so zbrana vsa pravna določila in ni nujno da se imenuje ustava (Nemška: osnovni zakon)
 - nekodificirane so neenovite, razdrobljene, pravila zapisana v vseh večjih pravnih aktih (VB, Izrael)
2. PISANE/NENAPISANE
 - pisane so ustavna pravila, kjer je ponavadi en sam kodificiran dokument, zlasti v anglo-saksonskih pa mednje spadajo sodna določila
 - nenapisane so možne, če se v praksi upošteva načela o ureditvi državne oblasti ali če so ustavna pravila določena z običaji, pravicami, konvencijami – ustavne konvencije, ki urejajo velik del najbolj pomembnih aktivnosti najvišjih državnih organov, zlasti pooblastila in medosebne odnose

3. TOGE/GIBKE (glede na postopek spreminjanja in sprejemanja)
 - toge za spremembo potrebujejo najzahtevnejšo večino v parlamentu (2/3)
 - gibke se spreminjajo enako kot vsak drugi zakon
4. TRADICIONALNA DELITEV
 - ustavni pakti – rezultat sodelovanja predsedniškega telesa in monarha (telo ga sprejme, monarh podpiše)
 - oktroirana ustava (opstroirana) – vsiljena ustava, enostranski akt monarha, ki gre za prehod od absolutne oblasti v ustavno monarhijo
 - ljudski pakti, ustave – sprejme ljudstvo na referendumu
5. SODOBNA DELITEV
 - ustave razvrščamo glede na skladnost politične realnosti z ustavnimi normami
 - o **NORMATIVNE** – ustave, ki se prakse uresničujejo
 - o **NOMINALE** – ustave formalno zavezujejo, v praksi pa se ne uresničujejo oz. uporabljajo
 - o **SEMANTIČNE** – v praksi se uporabljajo, vendar ovirajo in preprečujejo potrebne spremembe v politični realnosti

Ustava Republike Slovenije

- sprejeta je bila 23. 12. 1991 – *Božična ustava*, ki je sodobno normativna, ki se obremenjuje z ideološkimi primesmi
- razdeljena je na *10 poglavij* (avtorji so se zgledovali po Nemški in Italijanski ustavi) in ima *174 členov* – je kratka in daje potrebna normativna izhodišča za parlamentarno obliko oblasti
- vsebuje posebno poglavje o človekovih pravicah, vendar so zapisane le najbolj osnovne in trajne pravice slovenskega naroda so samoodločbe
- nima programskih določil, razen v pogledih temeljnih gospodarskih in socialnih razmerij

Zgradba

- preambula (uvod v ustavo) + 3 temeljni programski sklopi
- 1. *splošna odločba, ki opredeljuje obliko vladavine*
 - oblika oblasti: parlamentarizem
 - politični sistem: demokracija
 - državna oblast: unitarna enotna in neodvisna država
 - Slovenija kot pravna in socialna država
- 2. *temelji človekovih pravic*
 - zagotavljajo ga mednarodne organizacije
- 3. *državna ureditev*
 - pravila organizacije državnih organov, razmerje pristojnosti državnega zbora in vlade
- ustava v številnih primerih pravi, da ima določeno materijo na zakon
- ustava RS je predvsem pravni akt, ki ureja navadni zakon

Temelji človekovih pravic v Slo ustavi

- nova ustava namenja človekovim pravicam posebno mesto, kar je v prejšnjih bilo še bolj
- v jugoslovanskih ustavah so bile človekove pravice del samoupravne družbe in le sestavina totalitarnega sistema

- nova ustava postavlja človekove pravice v izhodiščne sistema, saj so del državne ureditve sistema in niso zgolj ideološko orodje
- nova ustava je temelj na ekonomskem in političnem pluralizmu
- temeljno izhodišče izhaja iz načela enakosti pred zakonom

Pomanjkljivosti Slo ustave

- programska narava (sociala, zrdavstvo..)
- navezanost ustave na zakone

Politične doktrine v Slo ustavi

- slovenska ustava temelji na demokratični in liberalni doktrini, vsebuje pa še pluralizem, socializem in korporativizem
- *liberalni-demokratična* doktrina ima 5 temeljev
 1. posameznik je državljan, pripadnik države in hkrati občan, pripadnik civilne družbe
 2. koncipiranje človekovih pravic in temeljnih svoboščin
 3. delitev oblasti na 3 veje
 4. gospodarske pravice – pravica do lastnine
 5. ločitev cerkve od države
- *demokratičnost* daje ustavi ljudstvo, ki lahko sodeluje/izvršuje na neposredne in posredne načine
- elementi *socializma* se kažejo v socialni državi in delu ustave, ki govori o možnosti zaposlitve, stanovanje, sindikalne svobode..
- elementi *korporativizema* – obstoj državnega sveta, ki je korporativni organ in predstavlja različne interese znotraj družbe – lokalni, gospodarski, kulturni, socialni..
- el. *pluralizma* so najbolj prekriti, najdemo jih v treh delih:
 - o volitve predsednika vlade
 - o člen o političnih strankah (člani vojske in policije ne smejo biti člani političnih strank)
 - o pravica do zbiranja in združevanja (2. poglavje ustave)

Spreminjane ustave

- ustava je trdnejše narave kot ostali pravni akti, zato se jo skuša zavarovati pred prepogostim spreminjanjem
- za spreminjanje ustave je določen *ustavno-revizijski postopek* (v teoriji sta 2 osnovni vrsti spreminjanja)
 1. DEJANSKA REVIZIJA
 - spremeni se zgolj pomen besed, interpretacija
 - pristojna le najvišja sodišča v državi
 - v Sloveniji to ni možno
 2. FORMALNA REVIZIJA
 - sprememba besedila oz. členov
- poznamo tudi prepoved revizije
 1. POPOLNA PREPOVED
 - zelo redka

- ponavadi prepoved revizije le nekaterih določb ustave (Italija, Francija: prepoved spreminjanja oblike vladavine; Nemčija: prepoved spreminjanja federativne ureditve)
- 2. ČASOVNO VEZANA PREPOVED
- npr. ustave se ne sme spreminjati 10 let po sprejetju

Spreminjanje Slo ustave

- poteka v dveh fazah (izjemoma se pojavi tudi tretja)
 1. faza
 - poda se predlog za začetek postopka sporemembo ustave
 - odločanje o predlogu, ki ga lahko poda 20 poslancev, 3000 volivcev ali vlada
 2. faza
 - odločanje o spremembi ustave – za ali proti (za sprejetje potrebna najzahtevnejša večina)
 3. faza – ustavno revizijski referendum
 - referendum je fakultativen, razpiše se, če to zahteva vsaj 30 poslancev, drugih možnosti predloga ni
 - odločitev sprejeta, če se ga udeleži vsaj $\frac{1}{2}$ volivcev in če ga več ko $\frac{1}{2}$ od teh sprejme
- slovenska ustava je bila spremenjena
 - 1997 – 68. člen; previca tujcev do nakupa nepremičnin
 - 2000 – vnesel se je proporcionalni politični sistem
 - 2003 – dodan 3A člen zaradi vstopa v EU in NATO
 - 2004 – pravica invalidov in spolov do enakopravne obravnave
 - 2006 – sprememba treh členov, ustanovitev regij 143 člen